

การลากเรือพระทางน้ำ: พัฒนาการ พิธีกรรม
การคงอยู่และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

Lak Reua Phra Thang Nam
(The Water Procession of Hauling the Buddha Image):
Development, Rituals, Persistence, and Participation in Conservation

เชษฐา มุหะหมัด¹

Chettha Muhamad

E-mail: chettha_muh@nstru.ac.th

เดโช แขน้าแก้ว²

Daycho Khaenamkhaew

Received: May 9, 2023

Revised: June 14, 2023

Accepted: September 22, 2023

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Assistant Professor Dr., Program in Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Assistant Professor Dr., Program in Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาพิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำ พัฒนาการและการคงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำ การกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มลากเรือพระทางน้ำ ผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำศาสนารวมทั้งสิ้น จำนวน 38 คน โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง และการเปิดเวทีชุมชนเพื่อนำมาข้อมูลมาประมวลผลเชื่อมโยงประเด็น สังเคราะห์เรียบเรียง วิเคราะห์เชิงพรรณนา และนำเสนอผลการวิจัยเชิงเรื่องเล่าของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) พิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำ พบว่า มีอุปสรรคในการทำพิธี ขั้นตอนการประกอบเรือพระและองค์ประกอบในการทำพิธีที่สำคัญคือ ประธานของพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่ วันเวลา และขั้นตอนการทำพิธี เช่น การประกอบพิธีการลากพระโดยการอัญเชิญพระลากและอัญเชิญขึ้นเรือพระ รวมถึงการลากพระทางน้ำ 2) พัฒนาการของการลากเรือพระทางน้ำในยุครุ่งเรืองมีการสร้างตำนานพระลากให้ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพ ศรัทธา ต่อมาในยุคเปลี่ยนผ่านมีการปรับปรุงเรือพระ และปรับเปลี่ยนรูปแบบการลากเรือพระให้เข้ากับยุคสมัย ในส่วนยุคถดถอยและการอนุรักษ์มีได้ลดลงตามกระแสความทันสมัยแต่กลับได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นโดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ การผนวกรวมประเพณีของท้องถิ่นให้เข้ากับการท่องเที่ยวชุมชน และความเชื่อ การดำรงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำผ่านกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การเห็นคุณค่าประโยชน์ การประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับปัจจุบัน การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างการยอมรับจากสังคมภายนอกผ่านการมีส่วนร่วมและบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยชุมชนและก่อให้เกิดกิจกรรมที่ร่วมสมัย และ 3) การกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำ พบว่า การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชนที่เป็นประเพณี และวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราชอันโดดเด่นและส่งต่อวัฒนธรรมเหล่านี้สู่รุ่นต่อรุ่นให้ตระหนัก และร่วมกันมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ผ่านขั้นตอนและวิธีการที่อาจปรับหรือเปลี่ยนแปลงไป โดยอาศัยมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผนเพื่อการเรียนรู้ โดยมีนักเรียน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำเรือพระ อีกแนวทางหนึ่งคือ การจัดการเรียนการสอน

แบบนอกห้องเรียน (Outdoor Education) ส่งผลให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนของชุมชนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการลากพระ อีกทั้งยังเกิดการสร้างงานและรายได้กลายเป็นการหนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชนในด้านการท่องเที่ยว ทั้งยังต้องมีแนวทางร่วมในการติดตามประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรคและหาแนวทางแก้ไขเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดพิธีกรรมเกี่ยวกับการลากเรือพระทางน้ำให้ดำรงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: การลากเรือพระทางน้ำ พัฒนาการและการคงอยู่ พิธีกรรม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

Abstract

The objectives of this research were to study the rite, development and persistence of pulling a religious boat along the waterway, and to define and design the participation in preserving this rite. This qualitative research collected data from 38 key informants who provided vital information: boat-pulling groups, community leaders, government officials, and religious leaders. Participatory observation method, group discussion process, structured interview, and opening a community forum were employed to process information and link all issues. Then the information was synthesized, organized, and analyzed based on the descriptive analysis method. Finally, the findings of this community's narrative research were presented. The research revealed that 1) the rite of pulling a religious boat along the waterway used tools and materials to perform the ceremony and had essential steps of decorating the religious boat. The elements of performing the rite were composed of the ceremony's president, master of ceremony, participants, place, date and time, and steps of running the ceremony, for example: starting by inviting the Buddha image from the temple, followed by placing it on the religious boat, and pulling it along the waterway. 2) For development and persistence: In the prosperous era of this rite, Phra Lak was made to be sacred and respected by the people.

Later in the transition period, the form of pulling boats was improved and adjusted to match the era. During the recession, preservation has remained strong under modern trends and grown in popularity under the necessary condition by integrating local traditions into community tourism and its beliefs. The persistence of this ritual has been continued through the process of transmission and learning, appreciation of the benefits, application of the format following the current situation, promotion, and support from the public and private sectors to create acceptance from the outside society through participation and systematical management by the community, and creation of the contemporary activities. 3) For defining and designing participation in conserving the rite of pulling a religious boat along the waterway, there was the participation in studying information and situations in the community to find the unique traditions and culture of Nakhon Si Thammarat valuable for passing on to the next generation. It aimed to encourage young people to realize and participate in analyzing problems and causes through procedures and methods that may be adjusted or changed. Participation was a method used to select the solutions and plan for further learning. Students, tourists, and entrepreneurs took part in preparing the religious boat. Another approach was Outdoor Education, leading to all sectors implementing the community plan in transferring local knowledge related to the rite of pulling a Buddha image. Moreover, it could create jobs and income to support the community economy in terms of tourism. There must also be a common approach in monitoring and evaluating the organized activities to know the problems and obstacles and to find a solution to conserve and inherit the ritual of pulling a religious boat along the waterway to exist continually.

Keywords: Pulling a religious boat along the waterway, Development and persistence, Rite, Conservation through Community participation

บทนำ

ความเชื่อมโยงระหว่างประเพณีการชกพระของบักซ์ไต้ที่สอดคล้องกับปฏิทินสากลในทางพุทธศาสนา แม้กระทั่งในภูมิภาคหรือนานาชาติประเทศเพียงแต่ลักษณะและชื่อเรียกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ความน่าสนใจของประเพณีท้องถิ่น เช่น การชกพระของบักซ์ไต้จึงเปรียบได้ถึงการเป็นท้องถิ่นนิยมหรือการทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสินค้าในปัจจุบัน กระบวนการเหล่านี้มีลักษณะเฉพาะหรือสีสันของท้องถิ่น ประเพณีแต่ละท้องถิ่นยังสัมพันธ์กับทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพดินฟ้าอากาศ และเป็นวัฒนธรรมเฉพาะ เมื่อกล่าวถึงการชกพระในภาคใต้มีทั้งชกพระทางบกและชกพระทางน้ำ ซึ่งสองรูปแบบนี้สัมพันธ์กับวิถีท้องถิ่นและภูมิศาสตร์ชุมชนอย่างยิ่ง (Prakrunithetthammaporn, 2018)

จากการบอกเล่าและลงพื้นที่ภาคสนามการลากเรือพระทางน้ำของชุมชนพัทเสมและชุมชนศรีวัง ยังมีพัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่ยุคกรุงเรือง สูยุคเปลี่ยนผ่าน ยุคถดถอยและการอนุรักษ์ และยุคการท่องเที่ยว (Checkland, 1959, Friedl, 1981, Khaenamkhaew & Muhamad, 2021) ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีชกพระทางน้ำซึ่งหาชมได้ยากและยังดำรงอยู่ได้ด้วยการมีส่วนร่วมและด้วยปราชญ์ชาวบ้านที่ร่วมกันถ่ายทอดภูมิความรู้เกี่ยวกับประเพณีชกพระทางน้ำรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในงานประเพณี อีกทั้งยังมีพิธีกรรมที่เป็นแบบแผนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งในทางศาสนาและความเชื่อ (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2009) และยังมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบไปด้วยประธานของพิธี ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมรวมถึงเป็นผู้สืบทอดวิชาจากบรรพบุรุษ ผู้ประกอบพิธีทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธานในพิธีต่าง ๆ เป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการไว้วางใจ ผู้ร่วมพิธีเป็นคนทั่วไป เช่น ลูกหลานของคนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจอื่น ๆ สถานที่ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธี ซึ่งการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งต้องเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นเวลานานเพื่อป้องกันความผิดพลาด ขาดเสียไม่ได้คือ อุบัติการณ์ในการทำพิธีมีหลายชนิด และมีขั้นตอนในการประกอบพิธีตามรูปแบบที่กำหนดไว้ (Muenrak, 2020) ในส่วนของผู้นำในชุมชนก็จะมีบทบาทในการชักนำคนในชุมชน ให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมจนเสร็จสิ้นกระบวนการลากพระกิจกรรมลากเรือพระทางน้ำจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือประสาน รักษา และการดำรงอยู่ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Pankaew & Boonsuaykwan, 2015)

เมื่อปรากฏหลักฐานและข้อค้นพบเบื้องต้น การลากพระทางน้ำถือได้ว่าเป็น ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนและจังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นหนึ่งเดียวในภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสืบทอดมาอย่างยาวนาน ได้รับความสนใจ จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ (Anantawong, Boonprakam, & Tepsing, 2018) จึงควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกองคาพยพเพื่อความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมี ความสนใจในการศึกษาเรื่อง การลากเรือพระทางน้ำ: พัฒนาการ พิธีกรรม การคงอยู่และการ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เพื่อบอกเล่าความเป็นมาของการลากพระทางน้ำจากคนรุ่นเก่าสู่คน รุ่นใหม่ที่ยังคงรักษารูปแบบของประเพณีอันดีงามที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์และความ สามัคคี ตลอดจนอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพจะช่วยให้ เข้าถึงข้อมูลที่จะนำมาสู่ผลการวิจัย ถือได้ว่าเป็นงานตั้งต้นที่ศึกษาในภาคใต้เพื่อจะได้ทราบ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำผลการศึกษาไปส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และการ ดำรงอยู่ภายใต้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงการ เก็บรักษาองค์ความรู้ในเชิงวิชาการเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมนี้ให้มีคุณค่าต่อไป

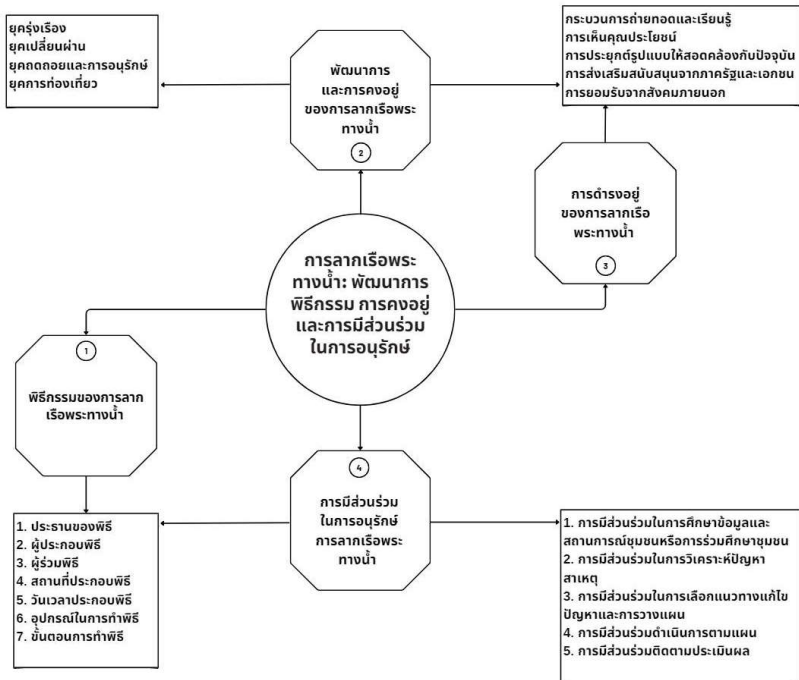
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการคงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำใน ชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิด

การศึกษาเรื่อง การลากเรือพระทางน้ำ: พัฒนาการ พิธีกรรม การคงอยู่และการมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ดังนี้ 1) พิธีกรรมของ การลากเรือพระทางน้ำประกอบด้วย ประธานของพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่ ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธี อุปกรณ์ในการทำพิธี และขั้นตอนการทำพิธี 2) พัฒนาการ ของการลากเรือพระทางน้ำประกอบด้วย พัฒนาการของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชน

คือ 4 ประเด็น ได้แก่ ยุครุ่งเรือง ยุคเปลี่ยนผ่าน ยุคถดถอยและการอนุรักษ์ ยุคการท่องเที่ยว และการดำรงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การเห็นคุณค่าประโยชน์ การประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับปัจจุบัน การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การยอมรับจากสังคมภายนอก 3) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชนหรือการร่วมศึกษาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน และการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล สรุปเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

Figure 1. Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การเปิดเวทีชุมชนหรืออื่น ๆ นำมาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นแล้วสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ครบถ้วนในลักษณะของการสร้างองค์ความรู้จากฐานราก (Grounded Theory) วิเคราะห์เชิงพรรณนา นำเสนอผลการศึกษาเชิงเรื่องเล่าของชุมชน (Narrative)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 38 คน รายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กลุ่มลูกเรือพระทางน้ำในชุมชน จำนวน 20 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้สูงอายุ และประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 10 ปี เป็นผู้สูงอายุและประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องลูกเรือพระทางน้ำในชุมชนเป็นอย่างดี และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2.2 กลุ่มผู้นำในชุมชน จำนวน 10 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้นำชุมชนในพื้นที่ และทำงานร่วมกับผู้สูงอายุและประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการลูกเรือพระทางน้ำในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 10 ปี จนมีความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลูกเรือพระทางน้ำ และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2.3 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลูกเรือพระทางน้ำในชุมชนอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 10 ปี และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

2.4 กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 3 รูป คน เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับดูแลและส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลูกเรือพระทางน้ำในชุมชน และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย กลุ่มลูกเรือพระทางน้ำในชุมชน จำนวน 20 คน กลุ่มผู้นำในชุมชน จำนวน 10 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 3 รูปรวมทั้งสิ้น 38 คน โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับพัฒนาการของการลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ได้แก่

- 1) ยุครุ่งเรือง 2) ยุคเปลี่ยนผ่าน 3) ยุคถดถอยและการอนุรักษ์ 4) ยุคการท่องเที่ยว ส่วนการดำรงอยู่ของการลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ได้แก่ 1) กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ 2) การเห็นคุณค่าประโยชน์ 3) การประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับปัจจุบัน 4) การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน 5) การยอมรับจากสังคมภายนอก

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับพิธีกรรมของการลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ได้แก่

- 1) ประธานของพิธี 2) ผู้ประกอบพิธี 3) ผู้ร่วมพิธี 4) สถานที่ประกอบพิธี 5) วันเวลาประกอบพิธี 6) อุปกรณ์ในการทำพิธี และ 7) ขั้นตอนการทำพิธี

ตอนที่ 4 เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชนหรือการร่วมศึกษาชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ 3) การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาและการวางแผน 4) การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน และ 5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

4. วิธีดำเนินการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ศึกษาพัฒนาการและการคงอยู่ของการลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ดังนี้

- 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยศึกษาและค้นคว้าพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลและประมวลข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรือพระ ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการของการลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชนโดยใช้แบ่งเป็นช่วงเวลาในเชิงประวัติศาสตร์ เรือลำชุมชนและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ยุครุ่งเรือง ยุคเปลี่ยนผ่าน ยุคถดถอย และการอนุรักษ์ และยุคการท่องเที่ยว พร้อมทั้งศึกษาการดำรงอยู่ของการลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การเห็นคุณค่าประโยชน์ การประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับปัจจุบัน การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน และการยอมรับจากสังคมภายนอก 2) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการเลือกแบบเจาะจงในกลุ่มลากลากเรือพระทางน้ำในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 10 ปี มีความรู้เรื่องลากลากเรือพระทางน้ำเป็นอย่างดีและยินดี

เข้าร่วมในการศึกษาวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นพัฒนาการเชิงพื้นที่ตั้งแต่การกำเนิดของลากเรือพระทางน้ำในยุครุ่งเรือง ความสัมพันธ์ในยุคเปลี่ยนผ่าน ยุคถดถอยและการอนุรักษ์ และยุคการท่องเที่ยว นำข้อมูลทั้ง 4 ประเด็นมาวิเคราะห์ให้เห็นพัฒนาการของเชิงพื้นที่ และระบบความสัมพันธ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้เห็นการดำรงอยู่ อีกทั้งยังเป็นการนำองค์ความรู้ไปใช้ในสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐในพื้นที่และบริษัทพื้นที่ใกล้เคียง

4.2 ศึกษาพิธีกรรมของลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ดังนี้ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการค้นคว้าโดยผู้วิจัยศึกษาพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลประมวลข้อมูลพื้นฐานและการลงพื้นที่ โดยมีองค์ประกอบ 7 ประเด็น คือ ประธานของพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธี อุปกรณ์ในการทำพิธี ขั้นตอนการทำพิธี 2) ประเด็นพิธีกรรมผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มผู้นำในชุมชนและทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ และปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการลากเรือพระทางน้ำมาไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำ และเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นพิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำ ทั้ง 7 ประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงไปยังการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำ

4.3 กำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประเด็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชนหรือการร่วมศึกษาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา และการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผนและการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล 2) ผู้วิจัยใช้การดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับกลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ กลุ่มผู้นำศาสนา เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวคิดและการนำไปใช้อย่างเป็นระบบ ประเด็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์กับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่ม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำไปสู่การจัดประชุมเพื่อหาข้อสรุป

4.4 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มครั้งสุดท้ายเพื่อเสนอข้อมูลในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มภาคประชาชนในพื้นที่ ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลในแต่ละกลุ่มเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน

4.5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พร้อมการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมายเพื่อนำไปสู่การรวบรวมเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ และทำการวิเคราะห์และเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้อมาโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การเปิดเวทีชุมชนหรืออื่น ๆ นำมาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นแล้วสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ครบถ้วนในลักษณะของการสร้างองค์ความรู้จากฐานราก (Grounded Theory) และวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยจะเสนอผลการศึกษาเชิงเรื่องราวของชุมชน(Narrative) แล้วนำเข้าสู่กระบวนการสัมมนาหรือวิพากษ์ทางวิชาการ คณะผู้วิจัย ชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ และหลังจากเสร็จสิ้นการศึกษาแล้วจะมีเวทีนำเสนอผลการศึกษาต่อชุมชนและสาธารณชนต่อไป

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

อิสาระพา (คนร่อนนำ) เฮโล เฮโล (ลูกคู่รับ) เสียงดังก้องในวัดเสมาคือ จุดเริ่มต้นการลากพระของวัดพัทธเสมา ผู้วิจัยซักขอย้อนกลับไปสู่ประเพณีดั้งเดิมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ และนำเสนอพิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำ พัฒนาการและการคงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำ การดำรงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำ การกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำในชุมชนศิวิลิ่ง ดังต่อไปนี้

1. พิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชน พบว่า

อุปกรณในการทำพิธี การทำเรือพระลากประกอบด้วยอุปกรณ์ทั้งสิ้น 14 ชิ้นหลัก ๆ ในแต่ละชุดแยกกันอย่างชัดเจนแต่สามารถประกอบเข้าด้วยกัน เช่น หัวเรือ ชุดแม่ไฟ ชุดประกอบโครงเรือพระ เรือพระลากใช้เวลาประกอบประมาณ 1 วัน การประกอบ

ต้องดำเนินการจากฐานล่างของเรือพระจนถึงยอดนมของเรือพระ (ที่ประดิษฐานของพระลาก จัตุวงไวับนเศียรของพระลาก) โดยมีรายละเอียดอุปกรณ์ดังนี้

อุปกรณ์ที่ 1 คือ ฐานลากเรือพระ ฐานลากเรือพระที่ใช้สำหรับการลาก จูง ในอดีตนิยมใช้ไม้สักทองหรือไม้ตะเคียนเนื่องจากมีความแข็งแรง เหนียว และทนทาน โดยใช้ ลำต้นที่มีขนาดใหญ่และตรง ตัดเป็นแนวยาวตามขนาดของต้นไม้และแบ่งออกเป็นสองชิ้น ปัจจุบันสืบเนื่องจากต้นตะเคียนทองหรือต้นสักหายากและต้องเปลี่ยนมาใช้ไม้อื่น ๆ ที่หาได้ตามธรรมชาติ ในขณะเดียวกันใต้ฐานรองลากจะใช้แผ่นลูมึนนิยมนับอีกชั้นเพื่อ ป้องกันการผุพังของฐานพระลาก

อุปกรณ์ที่ 2 คือ ฐานชั้นต้นรองเรือพระ ฐานชั้นต้นรองพระลากใช้ไม้ขนาด 3 นิ้ว ความยาววัดจากท้ายเรือและหัวเรือ นิยมใช้ไม้ที่มีความแข็งแรงเนื่องจากส่วนฐานรองเรือพระเป็นส่วนสำคัญในการรับน้ำหนักของเรือพระทั้งหมด ใช้ไม้ทั้งสิ้น 8 ชิ้น ในแต่ละข้าง จำนวน 16 ชิ้น

อุปกรณ์ที่ 3 คือ ไม้ข้างแบบเนื้อแข็ง ไม้ข้างใช้ขนานข้างเรือพระลากนิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง ซึ่งประกอบกันเป็นแนวยาว มีการขุดรองและจัดแบ่งเป็นชุด ๆ เพื่อประกอบขนานข้างของเรือพระทั้ง 4 ทิศ ใช้ไม้ทั้งสิ้น จำนวน 54 ชิ้น ขนาดความสั้นยาวต่างกันขึ้นอยู่กับจุดที่ ประกอบเรือพระ

อุปกรณ์ที่ 4 คือ แผงไม้ขนานข้างเรือพระ แผงไม้ข้างขนานโครงเรือใช้ไม้ขนาด 3 นิ้ว ความยาวมี 2 ระดับ คือประมาณ 30 เซนติเมตร และความยาวเท่าขนาดกลางลำเรือ ซึ่งใช้ไม้ ขนาด 30 เซนติเมตร จำนวน 4 ชิ้นต่อ 1 ข้าง รวมทั้งสิ้น จำนวน 16 ชิ้น ในส่วนของ ไม้ยาว ใช้ทั้งสิ้น จำนวน 8 ชิ้น

อุปกรณ์ที่ 5 คือ ไม้ข้างแบบเนื้ออ่อน ไม้ข้างนิยมใช้ไม้ตามธรรมชาติและไม้ที่ตัดใหม่ ๆ เนื่องจากไม้ลักษณะนี้มีความเหนียวใช้ได้นานเมื่อระยะเวลาผ่านไป ส่วนใหญ่ใช้ไม้ที่มี ลักษณะกลมเพื่อให้ง่ายต่อการตัดและขัดกับเชือกเพื่อผูกยึดอุปกรณ์ต่าง ๆ แทนตะปู

อุปกรณ์ที่ 6 คือ ลวดสลิง ในอดีตนิยมใช้เถาว์วัลย์ทำเป็นเชือกนำมาควั่น (การทำ เชือก) แต่ปัจจุบันเถาว์วัลย์จากธรรมชาติหายากจึงปรับเปลี่ยนมาใช้ลวดสลิงแทนและมีความ คงทน ยืดหยุ่นได้พอสมควร การใช้ลวดสลิงในการทำเรือพระด้านในและด้านนอก ทั้งสิ้น จำนวน 38 เส้น ความยาวเท่า ๆ กัน

อุปกรณ์ที่ 7 คือ เชือกลากเรือพระ เชือกลากเรือพระนิยมใช้เชือกไนลอนสีขาว (เชือกไนลอนเส้นใหญ่) เนื่องจากมีความคงทนโดยเชือกจะแบ่งออกเป็น 2 เส้น เส้นที่ 1 ไข้มัดหูของ (การใช้เชือกมัดยึดติดกับลำเรือพระ) ไข้ยัดระหว่างเรือทั้งสองข้างทั้งหัวเรือและท้ายเรือ ส่วนเส้นที่ 2 ใช้สำหรับการลากจูงเรือพระ

อุปกรณ์ที่ 8 คือ ไม้ขีดข้างใน ไม้ขีดใช้สำหรับขีดเชือกหรือลวดสลิงให้แน่น ตัดเป็นท่อนเท่า ๆ กัน ความยาวประมาณ 40 -50 เซนติเมตร ใช้ขีดภายในลำเรือและนอกลำเรือ ใช้ไม้ทั้งสิ้น 4 ด้าน ด้านละ 2 ชั้น ด้านนอกด้านใน รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 ชั้น

อุปกรณ์ที่ 9 คือ ไม้เสานมเรือ ไม้เสานมเรือ (ไม้ยาวใช้ค้ำ) นิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง เนื่องจากใช้เป็นโครงเรือเพื่อค้ำยันนมเรือ นิยมใช้ไม้สักทองหรือไม้ตะเคียนทอง โดยไม้เสานมเรือจะมีความยาวประมาณ 3 เมตร ด้านล่างมีการเจาะรู สลัก เพื่อค้ำยัน ด้านบนมีการตัดผ้าครึ่งลงมา 5 เซนติเมตร เพื่อใช้ในการยึดติดกับฐานนมเรือ ใช้ไม้ทั้งสิ้นข้างละ 3 ต้น 4 ข้าง รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 ท่อน

อุปกรณ์ที่ 10 คือ สลักไม้ไผ่ สลักไม้ไผ่โดยการนำต้นไผ่ที่แก่จัดมาหั่นเป็นท่อน ๆ โดยมีความยาวท่อนละ 1 ฟุต เหลาปลายไม้ไผ่ให้เรียบเพื่อให้ง่ายต่อการตอกลิ้ม ใช้ไม้ไผ่ทั้งสิ้น จำนวน 8 ชั้น ทั้ง 4 ข้าง ด้านนอกและด้านใน

อุปกรณ์ที่ 11 คือ ไม้ขีดข้างระดับยาว ไม้ขีดข้างยาวนิยมใช้ไม้ทรงกลม มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 160 เซนติเมตร นิยมใช้ไม้สดเนื่องจากมีความเหนียวและแข็งแรง ตัดง่าย ใช้ไม้ทั้งสิ้น จำนวน 4 ท่อน 4 ด้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 ท่อน

อุปกรณ์ที่ 12 คือ ไม้ไผ่ตกแต่งเรือพระ ไม้ไผ่ตกแต่งเรือพระนิยมใช้ไม้ไผ่ทั้งต้น โดยนิยมใช้ในการตกแต่งริ้วขบวนด้วยผ้าแพร สลัสสี ดุสวยงาม ส่วนของความยาวขึ้นอยู่กับความสูงของยอดนมเรือ ใช้ไม้ไผ่ทั้งสิ้น จำนวน 16 ต้น ขัดกันไปมาเพื่อความสวยงาม

อุปกรณ์ที่ 13 คือ แถบผ้าแพรธงริ้วตกแต่งเรือพระ ใช้สำหรับตกแต่งเรือพระเพื่อความสวยงามมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม ความยาวขึ้นอยู่กับไม้ไผ่ที่มีตหรือขึ้นอยู่กับความสวยงามของริ้วขบวน ในส่วนของสีขึ้นอยู่กับความชอบของผู้ตกแต่ง เช่น สีเหลือง สีแดง สีฟ้า ส่วนจำนวนชั้นก็ขึ้นอยู่กับเสาของริ้วขบวน เช่น 16 ชั้น

อุปกรณ์ที่ 14 คือ นมเรือพระ นมเรือพระ คือ ยอดประดิษฐานของพระลากจัดวางไว้บนเศียรของพระลาก ซึ่งด้านบนมีไม้ค้ำยัน จำนวน 12 ท่อน ด้านล่างเจาะยึดไว้เพื่อความมั่นคง โดยฐานของนมพระขึ้นอยู่กับฐานรอง ส่วนใหญ่อยู่ที่ประมาณ 120 ทั้ง 4 ด้าน (ดังภาพที่ 2-15)

ภาพที่ 2 อุปกรณ์ที่ 1 คือ ฐานลากเรือพระลาก
Figure 2. Tool: Base of Religious Boat

ภาพที่ 3 อุปกรณ์ที่ 2 คือ ฐานชั้นต้นรองเรือพระ
Figure 3. Tool: Primary Base to Support the Religious Boat

ภาพที่ 4 อุปกรณ์ที่ 3 คือ ไม้ข้างแบบเนื้อแข็ง
Figure 4. Tool: Hardwood for Placing on Each Side of the Religious Boat

ภาพที่ 5 อุปกรณ์ที่ 4 คือ แผงไม้นาบข้างเรือพระ
Figure 5. Tool: Wood Panels Used for Pressing on Two Sides of the Religious Boat

ภาพที่ 6 อุปกรณ์ที่ 5 คือ ไม้ข้างแบบเนื้ออ่อน
Figure 6. Tool: Soft Wood for Placing on Each Side of the Religious Boat

ภาพที่ 7 อุปกรณ์ที่ 6 คือ ลวดสลิง
Figure 7. Tool: Sling

ภาพที่ 8 อุปกรณ์ที่ 7 คือ เชือกลากเรือพระ
Figure 8. Tool: Ropes for Pulling the Religious Boat

ภาพที่ 9 อุปกรณ์ที่ 8 คือ ไม้ขัดข้างใน
Figure 9. Tool: Woods Used for Crossing Inside the Religious Boat

ภาพที่ 10 อุปกรณ์ที่ 9 คือ ไม้เสานมเรือ

Figure 10. Tool: Sao Nom Ruer Wood

ภาพที่ 11 อุปกรณ์ที่ 10 คือ สลักไม้ไผ่

Figure 11. Tool: Bamboo Bolt

ภาพที่ 12 อุปกรณ์ที่ 11 คือ ไม้ขัดข้างระดับยาว

Figure 12. Tool: Long Woods Used for Crossing on Two Sides of the Religious Boat

ภาพที่ 13 อุปกรณ์ที่ 12 คือ ไม้ไผ่ตกแต่งเรือพระ

Figure 13. Bamboo Used for Decorating the Religious Boat

ภาพที่ 14 อุปกรณ์ที่ 13

คือ แถบผ้าแพรธงริ้วตกแต่งเรือพระ

Figure 14. Tool: Silk Ribbons and Striped Flags for Decorating the Religious Boat

ภาพที่ 15 อุปกรณ์ที่ 14 คือ นมเรือพระ

Figure 15. Step: Lifting a Structure of the Religious Boat

ขั้นตอนการประกอบเรือพระลาก

ขั้นตอนที่ 1 การขึ้นโครงของเรือพระ การขึ้นโครงเรือมีผู้นำทางพิธีคือ ตาช่องจะเป็นผู้นำในการขึ้นโครงเรือมีการลากโครงเรือมายังที่จอดกลางลานวัดพัทเสมา โดยใช้ไม้สองท่อนนำมาประกบกัน การจัดวางลำเรือให้ขนานกันและจอดไว้หน้าศาลาการเปรียญของวัด หลังจากนั้นทำการวัดระยะเรือโครงเรือให้เสมอกันเพื่อทำการยกโครงเรือ

ขั้นตอนที่ 2 การยกโครงเรือ ต่อจากการนำฐานเรือทั้งสองมาวาง ขั้นตอนต่อไป คือ การยกโครงเรือด้านในซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญเนื่องจากจะเป็นตัวค้ำยันเรือลงในสลักไม้ที่ฉลุลไว้เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของเรือพระ โครงเรือพระชั้นในมีลักษณะเป็น 4 เหลี่ยมจัตุรัส ประกอบด้วยไม้ทั้งสิ้น จำนวน 8 ท่อน

ขั้นตอนที่ 3 หลังจากที้นำโครงเรือลงยังคานเรือ หลังจากนั้นก็ใช้สลักไม้ไม่ตอกลิ้มและมัดด้วยเชือกทั้ง 4 ด้าน โดยการมัดทั้งสิ้น 4 ด้าน ใช้เชือกทั้งสิ้น จำนวน 8 เส้น เท่า ๆ กัน

ขั้นตอนที่ 4 การขึ้นโครงเรือด้านใน ในส่วนนี้จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในการดูแล เนื่องจากเป็นลำดับที่สำคัญ การที่เรือจะแข็งแรงก็ขึ้นอยู่กับลำดับการขึ้นโครงเรือชั้นใน โครงเรือมีทั้งสิ้น จำนวน 4 ด้าน ไม้ทั้งสิ้น จำนวน 20 ชิ้น และใช้สลักในการยึด

ขั้นตอนที่ 5 การขึ้นลวดสลิง หลังจากทีขึ้นโครงเรือพระทั้ง 4 ทิศ หลักจากนั้น จะทำการร้อยด้วยลวดสลิงด้านในเพื่อยึดติดระหว่างโครงเรือและลำเรือพระทั้ง 4 ด้าน โดยใช้ลวดสลิงทั้ง 4 ด้าน จำนวน 8 เส้น

ขั้นตอนที่ 6 การยึดลวดสลิง การยึดลวดสลิงกับโครงสร้างด้านในของลำเรือพระ โดยการผูกยึดให้มีลักษณะกากบาทซ้อนทับกันทั้ง 4 ด้าน จะทำให้อึดติดระหว่างโครงเรือพระ และสลักกรรมถึงโครงเรือมีความแข็งแรงขึ้น หลังจากนั้นจะทำการร้อยลวดสลิงจากด้านใน

ขั้นตอนที่ 7 การร้อยหัวใจเรือพระ ขั้นตอนนี้สำคัญที่สุดในการขึ้นโครงเรือพระ เปรียบเสมือนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำถือเป็นหัวใจเดียวกัน การร้อยหัวใจเรือ คือ การร้อยลวดสลิงด้านใน จำนวน 8 เส้น และจับลวดสลิงมามัดรวมกันด้านในใช้สกรูขัดไว้และขัดด้วยไม้ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 8 การขัดไม้ หลังจากทีร้อยลวดสลิงเพื่อสร้างหัวใจเรือ หลักจากนั้น จะนำไม้ที่ตัดไว้มาขัดรอบ ๆ ของเรือหรือโครงสร้างด้านนอกให้ครบทั้ง 4 ทิศ โดยใช้ไม้ทั้งสิ้น จำนวน 8 ท่อน

ขั้นตอนที่ 9 การขึ้นโครงสร้างด้านนอก หลังจากการขัดไม้ท่อนแล้ว ต่อไปนี้คือ ขั้นตอนของการขึ้นโครงสร้างด้านนอก โดยใช้ไม้ทั้งสิ้น 24 ชิ้น ทั้ง 4 ทิศ และทำการผูกด้วยลวดสลิง จำนวน 8 เส้น

ขั้นตอนที่ 10 การร้อยลวดสลิงด้านนอกและการร้อยลวดสลิงด้านใน การร้อยลวดสลิงในลักษณะที่จะเป็นการขัดระหว่างลวดสลิงด้านนอกและด้านในให้เข้ากัน นอกเหนือจากการร้อยหัวใจเรือเพื่อความแข็งแรง

ขั้นตอนที่ 11 การยกเสานมเรือ หลังจากที่ทำโครงสร้างของตัวเรือเสร็จ เช่น โครงสร้างด้านใน โครงสร้างด้านนอก การผูกหัวใจเรือ การร้อยลวดสลิงด้านนอก ขั้นตอนต่อไปคือ การยกเสานมเรือที่มีความสูงประมาณ 3 เมตร รวมทั้งสิ้น 12 ท่อน และวางเหล็กที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมมุมฉากไว้ข้างบนเพื่อรองรับนมเรือ

ขั้นตอนที่ 12 การตกแต่งข้างลำเรือพระ หลังจากการยกเสานมเรือเสร็จก็จะตกแต่งลำเรือพระลาก โดยการนำไม้ทรงกลมยาว มาผูกไว้ข้าง ๆ โครงเรือภายนอก ใช้เชือกผูกทั้ง 4 ด้าน ด้านขวาและด้านซ้ายจะยาวตามขนาดลำเรือ ส่วนด้านหน้า ด้านหลังไว้กันตก ในขณะที่ลากเรือพระ

ขั้นตอนที่ 13 การตกแต่ง ขั้นตอนการตกแต่งเรือพระลากด้านนอก โดยการใช้แผ่นไม้เรียงต่อกันเป็นพื้นเพื่อใช้เป็นที่ยืนในขณะที่ลากพระ ในขณะเดียวกันก็ดูความเรียบร้อยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างต่าง ๆ บนเรือ ลักษณะไม้ที่ใช้เป็นแผ่นกระดานเรียบ

ขั้นตอนที่ 14 การเคลื่อนย้ายฐานนมเรือ หลังจากทำโครงสร้างส่วนต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยจะมีการเคลื่อนย้ายฐานนมเรือมาประดิษฐานข้าง ๆ ลำเรือเพื่อเตรียมยกขึ้น

ขั้นตอนที่ 15 การยกนมเรือ เป็นการยกขึ้นสู่ลำเรือ ในขั้นตอนนี้ต้องใช้คนจำนวนมากและต้องพิถีพิถันในการยกเนื่องจากนมเรืออาจจะได้รับความเสียหายได้

ขั้นตอนที่ 16 การยกนมเรือ การยกนมเรือจะเน้นการยกจากด้านหน้าของหัวเรือ โดยใช้คนจำนวน 10 คน โดยใช้คนยืนทั้ง 4 ด้าน เพื่อรองรับนมเรือ หลังจากนั้นก็ใช้เชือกผูกยึดระหว่างโครงสร้างของเสานมเรือกับฐานและนมเรือ หลังจากนั้นก็เริ่มตกแต่งเรือพระ

ขั้นตอนที่ 17 การตกแต่งเรือพระ ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประกอบเรือพระ โดยการนำต้นไม้ที่ตัดแล้วมาประดับข้าง ๆ ลำเรือ ใช้ผ้าสีผูกและใช้กระดิ่งตกแต่งริ้วขบวนเพื่อความสวยงามรอเวลาในการอัญเชิญพระลากขึ้นประดิษฐานบนเรือพระ และทำการลากในวันพิธี (ดังภาพที่ 16-32)

ภาพที่ 16 ขั้นตอนที่ 1 การขึ้นโครงของเรือพระ
Figure 16. Step: Building a structure of the religious boat

ภาพที่ 17 ขั้นตอนที่ 2 การยกโครงเรือ
Figure 17. Step: Lifting a structure of the religious boat

ภาพที่ 18 ขั้นตอนที่ 3 หลังจากที้นำโครงเรือลงยังคานเรือ
Figure 18. Step: Taking a boat structure to the boat beam

ภาพที่ 19 ขั้นตอนที่ 4 การขึ้นโครงเรือด้านใน
Figure 19. Step: Building an inside structure of the religious boat

ภาพที่ 20 ขั้นตอนที่ 5 การขึ้นลวดสลิง
Figure 20. Step: Slings

ภาพที่ 21 ขั้นตอนที่ 6 การยึดลวดสลิง
Figure 21. Step: Sling holding

ภาพที่ 22 ขั้นตอนที่ 7 การร้อยหัวใจเรือพระ
Figure 22. Step: Stringing the heart of the religious boat

ภาพที่ 23 ขั้นตอนที่ 8 การขัดไม้
Figure 23. Step: Wood crossing

ภาพที่ 24 ขั้นตอนที่ 9 การขึ้นโครงสร้างด้านนอก
Figure 24. Step: Building an outside structure of the religious boat

ภาพที่ 25 ขั้นตอนที่ 10 การร้อยลวดสลิงด้านนอกและ
 การร้อยลวดสลิงด้านใน
Figure 25. Step: Stringing the sling inside and outside the boat structure

ภาพที่ 26 ขั้นตอนที่ 11 การยกเสาหมเรือ
Figure 26. Step: Lifting Sao Nom Ruer

ภาพที่ 27 ขั้นตอนที่ 12 การตกแต่งข้างลำเรือพระ
Figure 27. Step: Decorating two sides of the religious boat

ภาพที่ 28 ขั้นตอนที่ 13 การตกแต่ง
Figure 28. Step: Decoration

ภาพที่ 29 ขั้นตอนที่ 14 การเคลื่อนย้ายฐานหมเรือ
Figure 29. Step: Moving Nom Ruer base

ภาพที่ 30 ขั้นตอนที่ 15 การยกหมเรือ
Figure 30. Step: Lifting Nom Ruer

ภาพที่ 31 ขั้นตอนที่ 16 การยกหมเรือ
Figure 31. Step: Lifting Nom Ruer

ภาพที่ 32 ขั้นตอนที่ 17 การตกแต่งเรือพระ

Figure 32. Step: Religious boat decoration

การทำพิธีลากพระทางเรือ มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1) ประธานของพิธี คือ ตารอง (ปราชญ์ชาวบ้าน) เป็นผู้จัดการพิธีซึ่งมีคณะกรรมการวัดมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนรวมถึงมีแขกผู้มีเกียรติ เริ่มต้นพิธีด้วยการไหว้พระ ตั้งแต่ประมาณตี 4 ของคืน 14 ค่ำ และมีการแสดงตลอดทั้งคืน
- 2) ผู้ประกอบพิธี ประกอบไปด้วย คณะกรรมการวัด ชาวบ้าน เริ่มขั้นตอนในการอัญเชิญพระลากมาประดิษฐานในศาลาเพื่อรอการอัญเชิญขึ้นเรือพระ ในค่ำวันที่ 15 หรือการตักบาตรเทโว โดยการอัญเชิญพระลากขึ้นทางด้านหัวเรือพระ
- 3) ผู้ร่วมพิธี ประกอบไปด้วยชาวบ้านในพื้นที่ที่ร่วมกันสร้างประกอบเรือพระจนกระทั่งตกแต่งเรือพระ บ้างก็ทำความสะอาดวัด บ้างก็ทำเส้นทางเพื่อลากเรือพระ บ้างก็มีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องของพิธีการต่าง ๆ ถือได้ว่าชาวบ้านได้มีส่วนร่วม ในส่วนของชาวบ้านนอกพื้นที่ก็มีส่วนร่วมบ้างในความถนัดของตนเอง ต่อมาคือ นักท่องเที่ยวที่ร่วมบุญ รวมถึงแขกผู้มีเกียรติต่าง ๆ จะมาถึงตั้งแต่เช้าตรู่เพื่อร่วมกันอัญเชิญพระลากเข้าศาลาและขึ้นบนเรือพระ
- 4) สถานที่ประกอบพิธี คือ วัดพัทธสีมา ประกอบด้วยเส้นทาง 2 เส้นทาง คือ เส้นทางบนบกของวัดสีมา เส้นทางน้ำหน้าวัดสีมา โดยลากพระวนลงทางข้างวัดและกลับเรือไต่สะพานหน้าวัด
- 5) วันเวลาประกอบพิธี ในวันขึ้น 13 ค่ำ มีการหันหัวเรือพระออกจากวัดและทำการแหลนมพระ (แหลนมพระ หมายถึง การประกอบเรือพระ) ตกแต่งเรือพระเสร็จ (P. Wit, P. Ped, personal communication, October 11, 2022) ขึ้น 14 ค่ำ เป็นการอัญเชิญพระลากเข้าสู่ศาลาเพื่อทำการสมโภช ในวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันลากพระทางเรือ ตรงกับแรม 1 ค่ำ เดือน 11 วันออกพรรษา

ขั้นตอนการประกอบพิธีการลากพระทางเรือ

ขั้นตอนที่ 1 การประกอบพิธีการลากเรือพระ ประกอบด้วยวันที่ 1 เริ่มตั้งแต่ขึ้น 13 ค่ำ คณะกรรมการวัดเริ่มทำการหันหัวเรือพระออกจากโรงจอดเรือพระ วันที่ 2 เริ่มตั้งแต่ขึ้น 14 ค่ำ ประชาชนชาวบ้านผู้เป็นประธานพิธีได้อัญเชิญพระลากและร่วมเฉลิมฉลองด้วยการจุดประทัดและแห่ขบวนพระลาก หลังจากนั้นให้ชาวบ้านสงฆ์และรับน้ำพระพุทธรูปเพื่อความศิริมงคล และอัญเชิญพระลากไปยังอาคารประดิษฐานเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการะ และทำบุญตักบาตรด้วยปัจจัย (ด้วยเงินหรือทอง) ภาคกลางคืนของวันที่ 2 มีกิจกรรมเฉลิมฉลองพระลากและเรือพระ โดยการจัดแสดงมโหรีสพ (หนังตะลุงและวงดนตรีสากล) จนถึงเช้ามืด ส่วนวันที่ 3 ซึ่งตรงกับขึ้น 15 ค่ำ มีการเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่เช้ามืด โดยการอัญเชิญพระลากออกจากศาลาโรงธรรมไปประดิษฐานยังบุษบกของเรือพระ หลังจากนั้นชาวบ้านร่วมกันลากพระลากเป็นปฐมฤกษ์ ระยะทางประมาณ 100 เมตร และชาวบ้านร่วมกันนำดอกไม้ เทียน ธูป มาปักสองข้างทางที่พระลากลากผ่าน หลังจากนั้นชาวบ้านได้ร่วมกันตักบาตรหน้าล้อ (การตักบาตรในขณะที่มีการแห่เรือพระ) เช่น ของสด กับข้าว ข้าวต้ม ลูกโยน ข้าวต้มมัดสามเหลี่ยม และประชาชนทยอยมานั่งบริเวณรอบ ๆ พระลาก เพื่อเตรียมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีพระสงฆ์รับข้าวสารอาหารแห้ง จากนั้นพระสงฆ์ให้พรและจบพิธีการทางศาสนา (ดังภาพที่ 33-42)

ภาพที่ 33 การตกแต่งเรือพระ

Figure 33. Religious boat decoration

ภาพที่ 34 การอัญเชิญพระลาก

Figure 34. Phra Lak (a Buddha image) invitation

ภาพที่ 35 การทำบุญ

Figure 35. Making merit

ภาพที่ 36 การฉลองเรือพระ

Figure 36. Religious boat celebration

ภาพที่ 37 การทำพิธีอัญเชิญพระลาก

Figure 37. Ceremony of inviting Phra Lak

ภาพที่ 38 การสรงน้ำพระลาก

Figure 38. Sprinkle water onto Phra Lak

ภาพที่ 39 การแต่งกายพระลาก

Figure 39. Dressing for Phra Lak

ภาพที่ 40 การเฉลิมฉลองพระลาก

Figure 40. Phra Lak celebration

ภาพที่ 41 การตักบาตร

Figure 41. Offering food to the Buddha image (Phra Lak)

ภาพที่ 42 การลากพระ

Figure 42. Pulling a Buddha image placed on the religious boat

ขั้นตอนที่ 2 การลากเรือพระ โดยเริ่มจากการลากทางบก ประกอบด้วยผู้ใหญ่ เด็ก ผู้สูงอายุ รวมทั้งนักท่องเที่ยวและหน่วยงานอื่น ๆ ชาวต่างชาติ ช่วยกันจับเชือกจากเรือพระทั้งสองข้าง มีผู้สูงอายุในชุมชน 2 คน ผังละ 1 คน ใช้ไม้สอดใต้ฐานล้อของเรือพระในระหว่างที่เรือพระเคลื่อนตัวไปข้างหน้าโดยไม่ทำหน้าที่เคลื่อนล้อพระลาก ในระหว่างนั้น จะมีการให้จังหวะโห่ร้องว่า “สาระพา เฮโลเฮโล” และมีการส่งสัญญาณดึงเชือกเพื่อลากเรือพระพร้อม ๆ กัน ในระหว่างการดึงเชือกจะใช้สัญญาณด้วยการตีระฆัง (เค้ง เค้ง เค้ง) เพื่อให้เรือพระเคลื่อนไปข้างหน้า คนที่ทำหน้าที่นี้ คือ เด็ก ๆ ที่อยู่บนเรือพระลาก เมื่อผ่านไประยะทางหนึ่งจะมีการหยุดเพื่อส่งสัญญาณการเปลี่ยนเส้นทางจากเส้นทางบกไปสู่เส้นทางน้ำ (ระฆังรัวเพื่อให้สัญญาณการเปลี่ยนเส้นทางมีความถี่มากขึ้น)

ขั้นตอนที่ 3 การลากเรือพระทางน้ำ เริ่มต้นจากการหันหน้าเรือพระออกนอกวัด ประชาชนแบ่งแถวเป็น 2 แถว ร่วมกันจับเชือก 2 ผัง ดึงให้ตึงและจะมีผู้ส่งสัญญาณจากเรือพระ (สาระพาเฮโลเฮโล) เรือพระลากเริ่มขยับและเคลื่อนขบวนออกจากวัดสู่เส้นทางที่ทำไว้สู่น้ำ ทำน้ำและทำการลากพระลงน้ำไปสู่ท่าหน้าหน้าวัด ในขณะที่เดินจะมีการเล่นน้ำ หยอกล้อด้วยความสนุกสนาน พร้อมโห่ร้องให้จังหวะ เมื่อถึงหน้าวัดพิทศเสมาขบวนจะหยุดพักเพื่อให้ประชาชนเข้ามาสักการะ (สำหรับผู้ที่มาไม่ทันตอนเช้า ได้จับเชือก โห้วพระลาก ทำบุญ)

ขั้นตอนที่ 4 การลากเรือพระกลับวัด เวลาประมาณบ่ายโมงมีการเริ่มหันหัวเรือพระกลับวัดและลากกลับเส้นทางเดิม จากเส้นทางน้ำขึ้นสู่เส้นทางบกและกลับวัด หลังจากนั้น มีการจอดเรือพระและอัญเชิญพระลากประดิษฐานในศาลา (ด้วยคาถาพระลาก) และถือเป็นสิ้นสุดการลากพระ

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บเรือพระ เมื่อเสร็จจากการลากพระจะมีการถอดอุปกรณ์ต่าง ๆ ของเรือพระทั้งหมดและเก็บไว้ยังโรงจอดเรือพระเพื่อใช้ในปัดต่อไป (ดังภาพที่ 43-47)

ภาพที่ 43 การเริ่มต้นลากพระทางน้ำ

Figure 43. Starting pulling a Buddha image placed on the religious boat along the waterway

ภาพที่ 44 การมีส่วนร่วมลากพระทางน้ำ

Figure 44. Participation in pulling a Buddha image placed on the religious boat

ภาพที่ 45 การร่วมใจพร้อมดึงเรือพระ

Figure 45. Being united to pull a Buddha image placed on the religious boat

ภาพที่ 46 ความสนุกสนานในการลากพระ

Figure 46. Enjoyment in pulling a Buddha image placed on the religious boat

ภาพที่ 47 จุดสิ้นสุดการลากเรือพระ

Figure 47. Ending point of pulling a Buddha image placed on the religious boat

2. พัฒนาการของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชน พบว่า

ยุครุ่งเรืองของการลากพระทางน้ำในชุมชน ในเชิงปรากฏการณ์พระลาก วัดพัทธสีมาเรียกอีกอย่างว่า “พระลากวัดเสมา (วัดพัทธสีมา)” เริ่มต้นทางประวัติศาสตร์เมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา พบว่า มีพม่าหรือญี่ปุ่นได้ทำการเดินทางผ่านมาและขึ้นเมือง ณ จุดนี้

ซึ่งชาวบ้านได้จำกัดความว่า วุ่นมะ เมื่อเข้าเมืองแล้วก็เดินทางต่อมาที่วัดพุทธเสมา ชาวบ้านที่อยู่รอบวัดต่างก็หนีจากสงคราม บางคนหลบหัวลูกเต๋าคืนบนยอดเขาหลงเหลือแต่คนเฒ่า คนชราอยู่บ้างในบริเวณข้าง ๆ วัด พอการโจมตีเสร็จสิ้นลง ทุกอย่างก็เงียบสงบลง ชาวบ้านบางส่วนได้ลงจากภูเขากลับมาบ้าน พอมาถึงหน้าวัดหรือเรียกว่า ปากประตูแดง (ประตูแดงในปัจจุบัน) เห็นพระลากเป็น “ทองหิ้งองค์” “ยืนแดงแปลบ” (คำเปรียบเทียบกับวัตถุใด วัตถุหนึ่งที่มีสีเหลืองทองสวยงาม) ชาวบ้านในบริเวณนั้นจึงนิมนต์พระลากเข้าสู่วิหารซึ่งเป็น วิหารโบราณ (ปัจจุบันยังอยู่) วิหารที่ประดิษฐานพระลากจะมีเสา 2 เสา เป็นเสาละ 8 เหลี่ยม การ สมโภชพระลากจะจัดขึ้นในทุกเดือน 6 (เดือนพฤษภาคม) ขึ้น 15 ค่ำ จะนิมนต์พระลาก ลง มาสรองน้ำ หลังจากนั้นก็มีกรเวียนเทียน (ประเพณีเวียนเทียน) รอบวิหารและมีบายสี 9 ชั้น เมื่อ ทำติดต่อกันทุกปีชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงได้เข้ามาร่วมและขอพรต่อพระลากจนกลายมา เป็นวัฒนธรรมของคีรีวง ถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ถือเป็น การ หนุนเสริมการท่องเที่ยวของคีรีวง จนเป็นที่นิยมและเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคเปลี่ยนผ่าน ของ การท่องเที่ยว ที่เข้ามามีบทบาทในคีรีวงจนถึงปัจจุบัน (T. Song, personal communication, January 4, 2022)

ยุคเปลี่ยนผ่าน ช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากการลากพระทางน้ำของชุมชน สืบเนื่องจากการพัฒนาคีรีวงให้เป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชน คีรีวง ไม่เว้นแม้กระทั่งประเพณีที่ต้องปรับให้เข้ากับบริบทของสังคม เช่น มีการปรับปรุงเรือ ปรับปรุงประเพณีบางอย่างที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ การผนวกรวมวัฒนธรรมสมัยใหม่เพื่อ เพิ่มความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนในอดีต การพยายามสร้างความเชื่อให้ยึดโยงกับท้องถิ่น ภายใต้งานนำเสนอ (Represent) 2 ประการ ที่ผนวกเข้ากับชุมชน ประการแรก คือ การมี อภินิหารจากพระลาก การสร้างอภินิหารจากพระลากเพราะมีการเล่าขานผ่านเรื่องราวมากมาย เช่น พระลากสูญหายได้คืน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มเล่าให้ฟังว่า เมื่อหลายปีก่อน มีโจรเข้ามาลักขโมยพระลากแต่ก็เป็นอภินิหารได้พระลากคืนมา ชาวบ้านเลยจัดงานฉลอง สมโภชพระ 10 วัน 10 คืน อีกกรณีหนึ่ง ชาวบ้านในพื้นที่จะบนบานศาลกล่าวแต่พระลาก ว่าให้พบกับของที่ตนเองได้ทำสูญหาย ในไม่กี่วันของหายก็มาวางอยู่ที่หน้าบ้าน (P. Wit, P. Ped, T. Wong, K. Yung, personal communication, October 11, 2022) ซึ่งกรณีตัวอย่างดังกล่าว ข้างต้นทำให้ชาวบ้านเชื่อถึงการมีอภินิหาร และเมื่อสิ่งเหล่านี้ผูกโยงกับความเชื่อทำให้

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อยิ่งเพิ่มขึ้นตามลำดับ ประการที่สอง คือ การผูกกรรมระหว่างประเพณีกับความเข้าสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนการเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนผ่านที่ระบบตลาดและการท่องเที่ยวเข้ามาอิทธิพลต่อชุมชนจนกลายเป็นการประสานระหว่างวัฒนธรรมเดิมของชุมชนที่ถูกสืบทอดมาตั้งแต่อดีต ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น การจัดงานลากพระทางน้ำของชุมชนในทุกปี และมีมิโหรสพต่าง ๆ ในชุมชน (P. Wit, P. Ped, personal communication, October 11, 2022) สอดรับกับผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นที่กล่าวถึงการเฉลิมฉลองการทำบุญ การตักบาตรเทโวโรหณะ (T. Song, personal communication, January 4, 2022) การลากพระทางน้ำจึงเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ยุคถดถอยและการอนุรักษ์ การลากพระทางน้ำในปัจจุบันถือเป็นการถดถอยในประเด็นของภูมิปัญญาในการทำเรือเพียงแค่นั้น สืบเนื่องจากวัสดุต่าง ๆ ที่หาได้จากธรรมชาติเริ่มน้อยลง แต่ในส่วนของประเพณีกลับได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชน (T. Wong, P. Noy, T. Aud, personal communication, October 11, 2022)

ยุคการท่องเที่ยว ความสำคัญในยุคของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประเด็นที่ชุมชนพยายามสร้างแนวทางเพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนดำเนินการต่อได้ในรูปแบบของการหนุนเสริมจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน การลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ เช่น ชุมชน กรรมการวัด ปราชญ์ชุมชน ตัวแทนหน่วยงานของรัฐ เอกชน รวมถึงผู้ประกอบการการท่องเที่ยวชุมชน ได้จัดการประชุมกลุ่มเพื่อสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมจนเกิดการประสานระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมเข้าด้วยกันกับการท่องเที่ยว โดยสาระสำคัญสรุปได้ 2 ประเด็นคือ ประเด็นที่หนึ่ง คือ การประกอบสร้างพระลากให้ผนวกกับการท่องเที่ยว ตัวอย่างจากการเดินทางเข้าพื้นที่ของคณอก (นักท่องเที่ยว) เพิ่มขึ้น ประเด็นของคนในพื้นที่ที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัดจะพากันกลับมาเยี่ยมบ้านของตนเอง จากการสัมภาษณ์ พบว่า “พอถึงวันชักพระ (ลากพระ) พวกเขาก็จะกลับบ้านกัน มาลากพระ มีการตักบาตร หรืออาจมาแก่นตามความเชื่อ ความศรัทธาของครอบครัว เนื่องจากเป็นปฐมฤกษ์กฐินของวัดพัทธเสมา” (P. Wit, personal communication, October 11, 2022) และผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวต่ออีกว่า “มีการจัดงานวัดเพื่อสืบสานประเพณีลากพระทางน้ำ ในวันนั้นจะมีการตักบาตรเทโว การสวดมนต์ และการลากพระทางน้ำ” (P. Wit, P.Y. Suk, personal communication, October 11,

2022) ซึ่งจากการลงพื้นที่ประกอบการวิจัยแสดงให้เห็นถึงผู้คนที่หลงไหลเข้ามาในชุมชน ตั้งแต่เข้าสู่รัฐเพื่อร่วมทำบุญและจับจ่ายใช้สอยจนทำให้เกิดความครึกครื้น ในอีกแง่มุมหนึ่งคือ การสร้างเศรษฐกิจชุมชน นอกเหนือจากการเชื่อมโยงความเชื่อ การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชุมชนชนท้องถิ่นอีกทางหนึ่งเช่นกัน ประการที่สอง การผูกโยงกับความเชื่อ เช่น พระลากบนรับ (ขอพร) จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า เมื่อย้อนกลับไปในอดีต “การทำบุญโดยการนำเงินใส่โกร่ง (กระปุก) ได้เงินจำนวนมากกว่า 1 ล้านบาท วันนั้นก็แกะโกร่ง (กระปุก) ได้ไม่ต่ำกว่า 5-6 แสน หลังจากวันขึ้น 15 ค่ำเดือนหก ก็จะเก็บโกร่งเปล่าไว้แล้วไปแกะโกร่ง (กระปุก) อีกทีก็วันแรม 1 ค่ำ ก็ได้ 4-5 แสนบาท รวมแล้ว 2 ครั้ง ใน 1 ปี รวม 1 ล้านบาทบาท ซึ่งมาจากความศรัทธา ส่วนคนที่เข้ามาบนบานกับพระลากก็จะเป็นเรื่องของหาย สอบเข้าทำงานอุบัติเหตุ การกับนบานส่วนใหญ่ จะแก้ด้วยการรับหนังตลุงมาแสดง การกับนเกิดขึ้นในคืน 15 ค่ำ (เล่นจนเช้า) ถึงตอนเช้าก็ตักบาตรตรงบริเวณประตูแดง จะมีคนจับเชือกแล้วลากพระลากมาจนถึงสถานที่ตักบาตร พระลากจะหยุดเอง เมื่อก่อนการดูเวลาลากพระลากจะดูที่เส้นลายมือใหญ่ตามความเชื่อเมื่อก่อน เนื่องจากไม่มีนาฬิกา จึงอาศัยแสงเดือน แสงจากท้องฟ้า สาเหตุที่ดูเส้นลายมือใหญ่เพราะหมายถึงเส้นชีวิต เส้นใหญ่จะดูง่ายและจะมีคนแก่ ๆ (ผู้สูงอายุ) เข้าไปนั่งทำพิธีเตรียมนิมนต์พระขึ้นนม (เรือพนมพระ) แล้วจะมีเสียงประทัดแล้วเสียงโพน เพื่อส่งสัญญาณบอกว่านิมนต์พระขึ้นเรือพระแล้วก็ลากมาจนถึงที่ตักบาตรเมื่อก่อนจะใช้ทวยในการลาก แต่ปัจจุบันได้ใช้เชือกในการลาก จะมีขนมต้ม ขนมแห้ง ไข่เป็ด ทอดมัน หลังจากประเพณีชักพระก็จะเป็นการทอดกฐิน” ซึ่ง P. Wit, P.Y. Suk, (personal communication, October 11, 2022) กล่าวถึงยุคของการท่องเที่ยวที่ผนวกกับความเชื่อของพระลากและประเพณีข้างต้น

กล่าวโดยสรุป พัฒนาการของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชนนับตั้งแต่การนิมนต์พระลากเข้าวัดพุทธเสมาจนกระทั่งมีการสมโภชพระลากถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคที่การท่องเที่ยวเข้าที่มีบทบาทต่อการหนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชน การพยายามสร้างแนวทางเพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เช่น การประกอบสร้างการท่องเที่ยวพระลากศิรีวงผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน จนนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่นับเป็นยุคทองของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

3. การดำรงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ประกอบด้วยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การลงพื้นที่ประเด็นการถ่ายทอดและการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

ประการแรก คือ กระบวนการถ่ายทอดผ่านคณะกรรมการวัดอันประกอบด้วย เจ้าอาวาส และคณะกรรมการวัด รวมถึงปราชญ์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมของข้อมูลต่าง ๆ ที่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบทั้งข้อมูลที่เป็นพิธีกรรมและข้อมูลที่กำลังรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร โดยคณะกรรมการจะให้สิทธิกับคนที่เป็นตัวแทนของชุมชนในการรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรม เช่น การให้ถือครองที่ดินของวัดสำหรับผู้ทำประโยชน์แก่วัด และตัวแทนคนที่ได้รับมอบหมายทำหน้าที่สาธิต และมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ ในพิธี และเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งในเรื่องของความเชื่อและพิธีประกอบเรือพระลาก

ประการที่ 2 คือ การถ่ายทอดผ่านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นอันประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น และผู้ประกอบการ องค์ความรู้ดั้งเดิมที่ถูกถ่ายทอดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นรูปแบบแรกเริ่มจากถ่ายทอดให้ผู้นำชุมชนผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อย ประชุมปรึกษาหารือ ในขณะที่เดียวกันก็เกิดกระบวนการกระจายความรู้สู่ภายนอก (Externalization) ผ่านข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ในหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนในพื้นที่ ดังนั้นการถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ในรูปแบบของสื่อ วิทยุทัศน์ การบรรยายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เรื่องราวความเป็นมา ความสำคัญของวัดพุทธเสมาและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน (K. Yung, personal communication, October 11, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้นำที่ให้ข้อมูลว่า “บางทีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และความเชื่อของพระลาก ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นของเรา วันนี้เรารักษาไว้เพื่ออนุชนคนรุ่นหลังได้เข้าใจวิถีของเราเอง” (K. Yung, Y. Lek, P. Saw, personal communication, October 11, 2022) ทั้งนี้ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทอันเป็นทั้งผู้รับรองความรู้ และผู้แปลงสภาพความรู้ บทบาทของผู้รับรองความรู้ ร่วมกันหาแนวทางดำเนินการผ่านวิธีการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การปรึกษาหารือ การพบปะพูดคุยถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันจากนั้นจึงเกิดการซึมซับองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์การลากพระทางน้ำ นอกจากนี้กลุ่มชาวบ้านยังมีบทบาท

สำคัญ ในการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งในแง่ของพิธีกรรมและแหล่งเรียนรู้ของชุมชนผ่านวัดพุทธเสมาโดยใช้เครื่องมือ เช่น การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ วิดีโอ เพื่อให้เห็นคุณค่าเพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเห็นประโยชน์ของวัฒนธรรมของชุมชนในฐานะที่เป็นรากเหง้าของตนเอง

การเห็นคุณค่าประโยชน์ การลากพระทางน้ำของวัดพุทธเสมาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การเห็นคุณค่าของการลากพระทางน้ำย่อมหมายถึงรวมถึงรากเหง้าและวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน เป็นมรดกสืบทอดกันมาและทุกคนในท้องถิ่นย่อมมีความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของร่วมกัน (ก่อให้เกิดความรักความหวงแหน) ซึ่งตัวชี้วัดที่สำคัญคือ การคืนถิ่น ถือเป็นตัวบ่งชี้ความสำคัญของคนในสังคมซึ่งสืบทอดกันมาช้านาน อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี สร้างความเข้าใจ และการรวมพลังในการสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างร่วมกันของคนในท้องถิ่น และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่เช่นกัน ดังการสะท้อนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลว่า “การลากพระ คือ เรื่องใจสำคัญสำหรับความสัมพันธ์ของครอบครัว สืบเนื่องจากได้พบปะสังสรรค์ระหว่างครอบครัว ปีละ 1 ครั้ง ก็ยังดี” (P. Waw, personal communication, October 11, 2022) และอีกกรณีหนึ่งเช่น “มันมีประโยชน์มากนะ ในแง่ของการกลับมาสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานของชุมชน รวมถึงสำนึกร่วมกัน” (P. Wit, P. Nong, personal communication, October 11, 2022; personal communication, October 9, 2022; N. Ting, N. Nong, N. Tud, P. Ward, personal communication, October 11, 2022) ดังนั้นความสำคัญของการเห็นประโยชน์สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลย่อหมายถึงความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนจากการลากพระทางน้ำที่ถูกสืบทอดกันมา ดังความคิดเห็นต่อไปนี้ “วันนี้เราจะสืบทอด ดีใจได้กลับมาสืบทอดวัฒนธรรมของเรา ปีหนึ่งเราได้กลับบ้านหนึ่งครั้ง การลากเรือพระทางน้ำคือหนึ่งในประเพณีของบ้านเรา ซึ่งไม่มีที่ไหนอีกแล้วในประเทศไทย มีที่นี่ที่เดียว” อีกเหตุผลที่สนับสนุนข้อค้นพบคือ “การสร้างเรือพระทุกวันนี้ก็ต้องเห็นคุณค่าของประเพณี เช่น วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาใช้ก็ต้องมีส่วนร่วมในการจัดหาทั้งสิ้น การร่วมกันตกแต่งเรือพระ เกิดการร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเพื่อบ้านของเรา” (Pha Khu Samu Wachiwit, personal communication, October 9, 2022; P. Wit, personal communication, October 11, 2022)

กล่าวโดยสรุป การเห็นคุณค่าของการลากพระทางน้ำถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนศรีวัง การเห็นคุณค่าทั้งในแง่ของพิธีกรรม ความเชื่อ การสร้างการมีส่วนร่วม การใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ยังเป็นการเพิ่มคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม และการปรับประยุกต์กับวัฒนธรรมสมัยใหม่เพื่อให้เข้ากับแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

การประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับปัจจุบัน การประยุกต์ใช้กับรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน พบว่าประเด็นที่มีความสำคัญประการแรกคือ การปรับประยุกต์พิธีกรรมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ประการต่อมาคือ การปรับประยุกต์การใช้วัสดุที่หาได้ง่ายจากท้องถิ่นโดยการประยุกต์กับภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน กล่าวได้ว่าการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การคงอยู่ของการลากพระทางน้ำเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการนำองค์ความรู้ของชุมชนมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบท วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นของชุมชนผ่านการค้นหาคำความรู้ที่เป็นรากเหง้าของชุมชนมาร่วมบูรณาการเรียนรู้บนพื้นฐานความคิด เช่น บ้านของเรา ทรัพยากรของเรา กลับมาพัฒนาชุมชนเป็นหลัก การดำเนินการวิจัยจึงอยู่ภายใต้การมีส่วนร่วมในการคิด การค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และร่วมกันขับเคลื่อนชุมชนภายใต้ฐานทรัพยากรที่สมบูรณ์ของชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างคณะผู้วิจัย นักวิจัย ชุมชน และผู้นำชุมชนร่วมกันวางแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหานั้นเกิดผลการเปลี่ยนแปลง ดังการสะท้อนความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลดังนี้ “เราพยายามที่จะประยุกต์วัฒนธรรมของเราดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีสมัยใหม่ขึ้น เช่น เด็ก ๆ จะเข้าไปในวิหารทำเกี่ยวกับพิธีการ เมื่อก่อนทำเองทุกอย่าง พอมาหลัง ๆ ก็เริ่มปล่อยวางทั้งเรื่องการตักบาตรเทโว (การตักบาตรหน้าล้อ, ตักบาตรตีนล้อ) โดยการทำพิธีการต่าง ๆ ก็ให้มันเข้ากับยุคสมัย บางอย่างเราก็ปล่อยวางให้เด็กเขาทำ เราทำหน้าที่ประคอง บอกล่าว และเป็นผู้อยู่เบื้องหลังบ้างเพื่อให้เด็ก ๆ ได้ลงมือทำ” (P. Wit, personal communication, October 9, 2022; Pha Khu Samu Wachiwit, personal communication, October 11, 2022) ในอีกมุมมองหนึ่งของการประยุกต์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัสดุต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นเรือพระลาก คือ “การประยุกต์ใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่นและเราใช้ภูมิปัญญาของเราเอง วัสดุบางอย่างเช่น เชือก ทุกวันนี้มันหาไม่ได้แล้ว และอีกประการ คือ บางอย่างเราต้องเอาลวดสลิงมาใช้ บางอย่างเราใช้ไวนิลมาทำ และรวมถึงวัสดุหลาย ๆ อย่างที่ไม่สามารถทำได้

จากป่าของชุมชนอีกแล้ว” (P. Wit, N. Noy, personal communication, October 11, 2022)

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์การดำเนินชีวิตในปัจจุบันพบว่า มีประเด็นที่มีความสำคัญในประการแรก คือ การปรับประยุกต์พิธีกรรมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ประการต่อมาคือ การปรับประยุกต์การใช้วัสดุที่ทำให้ง่ายจากท้องถิ่นโดยเอามาประยุกต์กับภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน

การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนและการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนในกรณีของการลากพระทางน้ำ เป้าหมายที่สำคัญคือ การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชนในฐานะผู้สนับสนุน เช่น ความร่วมมือจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ใหญ่บ้านและท้องถิ่น ในส่วนของภาคเอกชน รวมถึงผู้ประกอบการการท่องเที่ยว นักวิชาการ และอื่น ๆ ประเด็นที่สำคัญจากการสังเคราะห์ข้อมูลคือ การกำหนดนโยบายร่วมกัน ระหว่างผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ภาครัฐ และกรมการวัดเพื่อสร้างรูปแบบความร่วมมือในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาชุมชนผ่านการลากพระทางน้ำ การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และการจัดประชาสัมพันธ์ให้คนภายในและนอกชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ (Pha Khu Samu Wachiwit, personal communication, October 9, 2022; K. Yung, personal communication, October 11, 2022) และอีกประการคือ การกำหนดเจ้าภาพร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันนั้น จากการลงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่า ท้องถิ่น เช่น อบต. มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดงาน 3 คีน (K. Yung, personal communication, October 11, 2022) ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็เน้นการจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น มีคณะกรรมการวัด หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชน เป็นต้น (T. Song, P. Wit, personal communication, January 4, 2022; Pha Khu Samu Wachiwit, personal communication, October 9, 2022)

กล่าวโดยสรุป การสนับสนุนและการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนในกรณีของการลากเรือพระทางน้ำ เป้าหมายที่สำคัญคือ การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชนในฐานะผู้สนับสนุน เช่น ความร่วมมือจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ใหญ่บ้าน และท้องถิ่น ภาคเอกชน รวมถึงผู้ประกอบการการท่องเที่ยว นักวิชาการ และอื่น ๆ และมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

การยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งจากการสังเคราะห์ข้อมูลและการลงพื้นที่พบว่า เงื่อนไขสำคัญหลายประการ เช่น การเน้นการประชาสัมพันธ์ การเน้นการปรับประยุกต์เข้ากับประเพณีท้องถิ่นของคนในชุมชนและการมีส่วนร่วมในองคาพยพต่าง ๆ ของชุมชน ดังคำสะท้อนดังนี้ “เราต้องจัดการประชาสัมพันธ์ ๆ นั้นรวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกและภายในกันเอง เช่น กรรมการวัด จัดบทบาทหน้าที่ให้เป็นมีอาชีพ บางส่วนต้องใช้มีอาชีพมาหนุนเสริม เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏและนักข่าวในท้องถิ่น แต่วันนี้เรามีโซเชียล มีคนเข้าถึงง่าย” (Pha Khu Samu Wachiwit, personal communication, October 9, 2022; P. Wit, P. Ped, personal communication, October 11, 2022) ในปัจจุบันที่ชุมชนมีการปรับพิธีกรรมมากขึ้น เช่น การเชิญภาครัฐ (นายอำเภอ) มาเป็นประธาน พิธีการก็จะเรียงไปตามลำดับตามชั้นตอนแล้วคนที่ตักบาตรก็จะให้ประธานขึ้นไปตักบาตรบนยอดนมพระด้านบน (T. Wong, P. Wit, N. Noy, personal communication, October 11, 2022)

กล่าวโดยสรุป การดำรงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชนต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การลงพื้นที่ ประเด็นการถ่ายทอดและเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ การถ่ายทอดผ่านคณะกรรมการของวัดพุทธเสมา กระบวนการถ่ายทอดผ่านคณะกรรมการวัด อันประกอบด้วย เจ้าอาวาส และคณะกรรมการวัด รวมถึงปราชญ์ที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดผ่านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพิ่มการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นรูปแบบแรกเริ่มที่จะนำความรู้โดยนัยถ่ายทอดให้ผู้นำชุมชนผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อย ปรีกษาหารือ ในขณะที่เดียวก็เกิดกระบวนการกระจายความรู้สู่ภายนอก (Externalization) ผ่านข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ในหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนในพื้นที่ การเห็นคุณค่าประโยชน์ การลากเรือพระทางน้ำของวัดพุทธเสมาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การเห็นคุณค่าของการลากเรือพระทางน้ำย่อมหมายถึงรากเหง้าของคนคือวิ่งผ่านวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชนเป็นมรดกที่สืบทอดกันมา และทุกคนในท้องถิ่นย่อมมีความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของร่วมกัน การประยุกต์การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันมีการปรับประยุกต์พิธีกรรมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น การปรับประยุกต์การไว้สตุที่ทำได้ง่ายจากท้องถิ่น การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนและการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนโดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของ

ชุมชนในฐานะผู้สนับสนุน เช่น ความร่วมมือจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ใหญ่บ้าน และท้องถิ่น ในส่วนของภาคเอกชน รวมถึงผู้ประกอบการการท่องเที่ยว นักวิชาการ และอื่น ๆ และการยอมรับจากสังคมภายนอก

4. การกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำในชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

การกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระทางน้ำในชุมชน เป็นประเพณีและวัฒนธรรมของภาคใต้ที่โดดเด่นเป็นแหล่งจัดเก็บข้อมูลการลากเรือพระทางน้ำ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการมีส่วนร่วมใน 5 ประเด็นดังนี้

การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชนหรือการร่วมศึกษาชุมชน การลากเรือพระมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษทั้งเป็นเรือพระทางบก ทางน้ำ ซึ่งเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของภาคใต้ที่โดดเด่นเห็นได้ชัดและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ซึ่งการลากพระขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ซึ่งความศรัทธาก่อให้เกิดประเพณี การลากพระก็มีหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไปและวัดพุทธเสมาเป็นหนึ่งวัด ที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีการลากเรือพระของภาคใต้ วัดพุทธเสมามีลักษณะการลากพระที่โดดเด่นคือ การลากพระทางน้ำ หรือเรียกกันในภาษาชาวบ้านว่าการชักพระทางน้ำ มีประวัติสืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ลักษณะเด่นของการลากพระวัดพุทธเสมาคือ พระลาก ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงได้เล่าขาน สืบทอดขนบธรรมเนียมการลากพระของชุมชน (พระลาก) เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอลานสกา มีขั้นตอนการวิธีการทำเรือพระที่เป็นที่ประดิษฐานของพระลากที่มีความเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งวันและเวลาในการดำเนินการมีระบุไว้ชัดเจน ชาวบ้านมีความพร้อมมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ลักษณะและขั้นตอนในการจัดทำเรือพระการอัญเชิญพระลากขึ้นเรือพระ จนถึงสิ้นสุดการลากพระทางน้ำให้แก่ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาทั้งจากหน่วยงาน เทศบาล อบต. โรงเรียน จนถึงระดับมหาวิทยาลัยที่เข้ามาศึกษาประเพณีของวัดพุทธเสมา และยังมีหน่วยงานและผู้คนที่เข้ามาศึกษาคือ แหล่งจัดเก็บข้อมูลการลากพระโดยอาศัยความทรงจำของมนุษย์เป็นหน่วยจัดเก็บข้อมูลและส่งต่อมายังคนรุ่นต่อไปให้ได้ศึกษาต่อ

การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ เมื่อสังเคราะห์ถึงปัญหาไม่ใช่อยู่ที่การทำเรือพระหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดทำเรือพระ แต่อยู่ที่คนรุ่นหลังที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความสนใจลดน้อยลงอาจมีสิ่งล่อตาล่อใจจากภายนอกจึงอาจทำให้ละเลยวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปบ้าง ซึ่งกลับกันกับหน่วยงานต่าง ๆ จากภายนอกที่สนใจเข้ามาศึกษาอาจมีความเข้าใจกว่าคนในพื้นที่ในปัจจุบัน ในอนาคตขั้นตอนวิธีการลากเรือพระ (พระลาก) อาจถูกปรับเปลี่ยนไปจากขนบธรรมเนียมเดิมและอาจค่อย ๆ เลือนหาย อีกปัญหาหนึ่งคือ สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง แต่ชาวบ้านสามารถปรับตัวได้

การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผน ชาวชนปัจจุบันอาจมีความเข้าใจในเรื่องขนบธรรมเนียมน้อยลง ทางคณะกรรมการวัดจึงมีแนวทางการรณรงค์ให้เด็กในพื้นที่ได้เรียนรู้สอดแทรกกิจกรรมในเนื้อหาของนักเรียน เช่น การขอความร่วมมือให้โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม รวมถึงนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ ขั้นตอนแรก จนถึงเสร็จสิ้นการลากพระ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบนอกห้องเรียนซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถสอดแทรกความรู้ขนบธรรมเนียมของชุมชนให้ยังคงอยู่ และประสานความร่วมมือไปยังเทศบาล อำเภอ ให้เข้ามาดูแลในเรื่องการรักษาความปลอดภัย

การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน การถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลังคือวิธีที่ทำให้ขนบธรรมเนียมของชุมชนยังคงอยู่ อาจขอความร่วมมือสถานศึกษาในพื้นที่เรื่องการสอนสอดแทรกองค์ความรู้เกี่ยวกับการลากพระทางน้ำของวัดพุทธธสีมา และประวัติของพระลาก เพื่อให้มีการซึมซับไม่มากนักน้อย หากขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมนี้อยู่คงอยู่จะเป็นเอกลักษณ์ที่ยังดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชม และเข้ามามีส่วนร่วม จะมีรายได้จากภายนอกสู่ชุมชน นักท่องเที่ยว คนภายนอกได้ความรู้ ส่วนคนภายในได้อนุรักษ์วัฒนธรรม อีกทั้งยังสร้างงานสร้างรายได้โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล นอกเหนือจากการขั้นตอนการมีส่วนร่วมทั้งหมด ชุมชนมีการประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรค และหาแนวทางแก้ไขเพื่อการอนุรักษ์ และสืบทอดการลากพระทางน้ำ ทั้งนี้ สามารถประเมินตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชน การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไข ปัญหาและการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล เพื่อทราบและหาแนวทางในการอนุรักษ์ และสืบทอดการลากเรือพระทางน้ำให้ดำรงอยู่ในชุมชนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การลากเรือพระทางน้ำ : พัฒนาการ พิธีกรรม การคงอยู่และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

พิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ประกอบไปด้วย อุปรกรณ์ในการทำพิธี ขั้นตอนการประกอบเรือพระลาก การทำพิธีลากพระทางเรือ ประกอบด้วย ประธานของพิธี ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่ประกอบพิธี วันเวลาประกอบพิธีและขั้นตอนการทำพิธี เช่น ขั้นตอนการประกอบพิธีการลากพระทางเรือ ขั้นตอนการอันเชิญพระลาก ขั้นตอนการอันเชิญพระลากขึ้นเรือพระและขั้นตอนการลากพระทางเรือ อาจกล่าวได้ว่า พิธีกรรมของการลากเรือพระทางน้ำทุกขั้นตอนล้วนมีความสำคัญและทรงคุณค่า แสดงถึงความรู้สึกถึงมิตรภาพ ความรัก ความสามัคคีและความภาคภูมิใจ (Udommongkhonkit & Udomsilp, 2021) เพราะการถ่ายทอดภูมิความรู้และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแบบแผนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น มีประธานของพิธี มีผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี ลูกศิษย์ ลูกหลานในชุมชน คนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมเพื่อเข้าร่วมยังสถานที่ประกอบพิธีตามวันเวลาที่กำหนด มีอุปรกรณ์ในการทำพิธีหลากหลายชนิด และมีขั้นตอนในการประกอบพิธีตามรูปแบบของพิธีกรรมนั้น ๆ (Muenrak, 2020) เป็นระบบความเชื่อ และค่านิยมทางสังคมหรือมาตรฐานที่คนในชุมชนยอมรับจนเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม (Kroeber & Kluckhohn, 1952) เป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้เป็นสื่อหรือแนวทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ และมีกำลังใจด้วยความเชื่อและความศรัทธาทำให้อัฒนธรรม และประเพณีที่ตี่งาม (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2009)

ในขณะที่ พัฒนาการและการคงอยู่ของการลากเรือพระทางน้ำ ประกอบด้วย พัฒนาการของการลากเรือพระทางน้ำในชุมชน ได้แก่ ยุครุ่งเรือง ยุคเปลี่ยนผ่าน ยุคถดถอย และการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาและทฤษฎีเกี่ยวกับ civilization เกี่ยวข้องกับการขยับและปรับเปลี่ยนอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดแบ่งยุค เช่น ยุคแห่งความรุ่งเรืองไปสู่การทำการเกษตรแบบกึ่งอุตสาหกรรม และเปลี่ยนแปลงทางสังคมในลักษณะของการเปลี่ยนผ่าน มีการพัฒนาและการเกิดชุมชนเมืองมากขึ้นเพื่อเข้าสู่ยุคแห่งถดถอยและการอนุรักษ์ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในชุมชน (Checkland, 1959, Friedl, 1981, Khaenamkhaew & Muhamad, 2021) ในทางกลับกันการลากพระทางน้ำ

มิได้เกิดภาพของการถดถอยในเชิงทฤษฎีข้างต้น แต่กลับถูกหนุนเสริมด้วยการท่องเที่ยวทำให้ การลากเรือพระทงน้ำเป็นที่สนใจมากยิ่งขึ้นทั้งคนในและคนนอกชุมชน กลายเป็นวัฒนธรรม และประเพณีที่สร้างความผูกพันกับชุมชน และต้องทำสืบต่อกันเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ การ ลากเรือพระทงน้ำยังสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยว (Srimai & Phichitsiri, 2011) บ่งชี้ถึงการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน เช่น การนำสินค้า ชุมชนมาจัดจำหน่ายเป็นของที่ระลึกและการให้บริการด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งใช้เรือเก่า ท่อถล่มมาสร้างเนื้อหาและสื่อความหมายโดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Supun, 2022) บ่งชี้ถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ ความเข้มแข็ง ของชุมชนและการสื่อสารแบบย้อนกลับ (feedback) เพื่อยกระดับการสื่อสารหนุนเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน (Nakaray, Kaewseenual & Sriprasert, 2023) นอกจากนี้ ยังสร้างการ ดำรงอยู่ของการลากเรือพระทงน้ำในชุมชนโดยกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ การเห็น คุณประโยชน์ การประยุกต์รูปแบบให้สอดคล้องกับปัจจุบัน การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชนเป็นการประสานการรักษาและการดำรงอยู่ของชุมชนเอาไว้ภายใต้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Pankaew & Boonsuaykwan, 2015) รวมถึงสร้างการยอมรับ จากสังคมภายนอกกลายเป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมหรือมาตรฐานที่คนในสังคม ยอมรับจนเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน (Kroeber & Kluckhohn, 1952) นอกจากนี้ การคง อยู่เกิดจากการปรับตัวผ่านการจัดการเชิงระบบที่สามารถสร้างกิจกรรมร่วมสมัยที่ก่อให้เกิด มูลค่า และยกระดับศักยภาพของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน (Chootrakul & Haocharoen, 2021) สิ่งเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงระบบกิจกรรมที่มีการขับเคลื่อน และรักษา บทบาทของชุมชนให้ยังคงอยู่ในลักษณะกิจกรรม “การลากเรือพระทงน้ำ” ทำให้การคงอยู่ ของวัฒนธรรมในอดีต ปัจจุบันมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมและความ ต้องการของชุมชน (Kunnamas, Saiyasopon & Khearum, 2017) ซึ่งเป็นวิถีชีวิต มีเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมและกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การกำหนดและออกแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การลากเรือพระ ทงน้ำในชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ชุมชนหรือการร่วม ศึกษาชุมชน เนื่องจากการลากเรือพระทงน้ำเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของภาคใต้ที่โดดเด่น เป็นแหล่งจัดเก็บข้อมูลโดยอาศัยความทรงจำของมนุษย์เป็นหน่วยจัดเก็บข้อมูลและส่ง

ต่อมายังคนรุ่นต่อไปเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ เนื่องจากการจัดทำเรือพระมีหน่วยงานจากภายนอกที่สนใจเข้ามาศึกษามากกว่าคนในพื้นที่ในปัจจุบัน อาจส่งผลทำให้ขั้นตอน และวิธีการลากเรือพระอาจถูกบิดเบือนผิดแปลกไปจากเดิมหรือค่อย ๆ เลือนหาย และเปลี่ยนแปลงไปจึงต้องมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและการวางแผนโดยการรณรงค์ สร้างการเรียนรู้ เช่น ให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำเรือพระ รวมถึงนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบนอกห้องเรียน (Outdoor Education) ช่วยทำให้เข้าใจเนื้อหาที่ศึกษาได้ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาทักษะซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 (Limtasiri, 2021) ซึ่งบ่งชี้ถึงความสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน เป็นการถ่ายทอดความรู้และเป็นเอกลักษณ์ที่ยังดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ร่วมกันแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจร่วม ความรับผิดชอบ และการวางแผนปฏิบัติงาน (Ratchathawan et al., 2018) ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการนั้น ๆ ร่วมกัน (Benefits) (Cohen & Uphooff, 1977) กลายเป็น “แรงกระตุ้น” ที่ช่วยทำให้มีความสำเร็จตามเป้าหมายหรือเป็นความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกัน (Davis & Newstrom, 1989) ตลอดจนการประเมินผลทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังต้องมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรคและหาแนวทางแก้ไขเพื่อการอนุรักษ์ (Khaenamkhaew & Muhamad, 2023) รวมถึงการสืบทอดวิธีการ และประเพณีเกี่ยวกับการลากเรือพระทางน้ำให้ดำรงอยู่ในชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรสร้างการมีส่วนร่วมให้เห็นคุณค่า และอนุรักษ์เพื่อให้การดำรงอยู่โดยการกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับปัจจุบัน
2. ควรสร้างภาคีและเครือข่ายเพื่อการมีส่วนร่วม ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาภาคเอกชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ควรมีบทเรียนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการลากเรือพระทางน้ำภายใต้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีคุณค่า และนำข้อมูลไปเผยแพร่สู่สาธารณชน

เอกสารอ้างอิง

- Anantawong, W., Boonprakarn, K. & Tepsing, P. (2018). The meanings and way of life of Khiriwong Community. *The 9th Hatyai National and International Conference*. (pp. 27-41). Songkhla: Hat Yai University.
- Checkland, S. G. (1959). Theories of Economic and Social Evolution: The Rostow Challenge. *Scottish Journal of Political Economy*, 6(3), 169-193.
- Chootrakul, P. & Haocharoen, K. (2021). Adaptation to the Existence of Traditional Community District Nang Loeng Community, Bangkok. *Built Environment Inquiry Journal (BEI): Faculty of Archit*, 20(1), 21-36.
- Cohen, J. M. & Uphooff, N.T. (1977). *Development participation: Concept and measure for project design implementation and evaluation*. New York: Cornell University.
- Davis, K. & Newstrom, J.W. (1989). *Organizational Behavior*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Department of Religious Affairs, Ministry of Culture. (2009). *Rituals and Traditions*. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Limited.
- Friedl, J. (1981). *The Human Portrait: Introduction to Cultural Anthropology*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Khaenamkhaew, D., & Muhamad, C. (2021). Ruela Nuea in Khiri Wong: First Cause and Current Changes. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(9), 227-237.
- Khaenamkhaew, D., & Muhamad, C. (2023). To Participate in the conservation of “Ruela Nuea” of the Khiriwong community, Lan Saka District, Nakhon Si

- Thammarat Province. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 23(1), 234-248.
- Kroeber, A.L., & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical review of concepts and definitions*. New York: Vintage Books.
- Kunnamas, S., Saiyasopon, K. & Khearum, P. (2017). Existence of “Chariang Broen”–A Folk Song. *Rommayasan*, 5(2), 115-124.
- Limtasiri, O. (2021). Outdoor Learning Activities for Children. *Journal of Humanities and Social Sciences Bansomdejchaopraya Rajabhat University*, 15(1), 214-237.
- Muenrak, P. (2020). *Beliefs and Ritual of Herb Soaking, Case Study of Khao Or Temple, Village No. 3, Makok Nua Sub-district, Khuan Khanun District, Phatthalung Province*. (Bachelor’s thesis). Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat.
- Nakaray, P., Kaewseenual, L., & Sriprasert, P. (2023). Communication Strategies for Community-Based tourism: A Case Study of Nangae, Nareng, Nopphitam in Nakhon Si Thammarat. *Narkbhutparitat Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 15(1), 1-12.
- Pankaew, T. & Boonsuaykwan, R. (2015). Preservation of Buddha Dragging on the Sea Tradition, Koh Pha-ngan District, Suratthani Province. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 4(3), 114–123.
- Prakrunithetthammaporn. (2018). Tradition of drawing the monks of the southern people. *Rusamilae Journal*, 39(2), 71-82.
- Ratchathawan, R., Kaewkrajok, T., Jongkatekit, W., Phromkaew, P., Sumdangsan, D., & Thonglert, D. (2018). The Community Participation Process in Well-being Development. *Journal of Southern Technology*, 1(1), 231-238.
- Srimai, P. & Phichitsiri, S. (2011). Chak Pra Festival Promoting of Wat Pradu Sub District Municipality. *Local Administration Journal*, 4(4), 57-75.

- Supun, J. (2022). Guidelines for Using Local Stories to Convey Meaning in Promoting Creative Tourism in Chainat, Singburi, and Lopburi Provinces. *Mekong-Salween Civilization Studies Journal*, 13(2), 250-279.
- Udommongkhonkit, K. & Udomsilp, P. (2021). The Functions of Tak Bat Pra Roi Thang Rua: A Case Study of the Mon People to Their Community at Lat Krabang in Bangkok, Thailand. *Journal of Language, Religion and Culture*, 10(1), 107-129.